

Työn äärellä

PAMin maahanmuuttajaselvitys 2018

Palvelualojen ammattiliitto PAM

Palvelualojen ammattiliitto PAM, julkaisu 1/2018

ISSN 2242-5462

ISBN 978-952-9721-02-3

Grano, 2018

SISÄLLYS

ALKUSANAT	4
1 TAUSTAA	6
2 AINEISTO JA VASTAAJAT	6
2.1 Ikä ja sukupuoli	7
2.2 Äidinkieli ja synnyinmaa	7
2.3 Suomeen saapuminen ja Suomessa asuminen	9
2.4 Koulutustausta	10
2.5 Suomen kielen taito	11
2.6 Asema työmarkkinoilla	13
3. TYÖSKENTELY SUOMESSA	15
3.1 Työyhteisössä toimiminen	15
3.2 Työelämässä kohdatut haasteet	17
4. KOKEMUKSET PALVELUALOJEN AMMATTILIITOSTA	20
4.1 Liittyminen Palvelualojen ammattiliittoon	20
4.2 Liiton palvelut	22
5 YHTEENVETO	23
6. MAHDOLLISET JATKOTOIMENPITEET	25
7. LÄHTEET	26

Työn äärellä - PAMin maahanmuuttajaselvitys 2018

ALKUSANAT

Kansainvälistyvä ja monimuotoistuva Suomi luo Palvelualojen ammattiliitto PAMin kaltaiselle suurelle työmarkkinatoimijalle mielenkiintoisia mahdollisuuksia ja haasteita.

Työelämän kansainvälistyminen on arkea Suomessa, mutta erityisen näkyvää muutos on palvelualoilla. Palvelutyöt toimivat usein ensiaskelina työmarkkinoille ja luovat ammatillisia mahdollisuuksia – kansallisuuteen tai etniseen taustaan katsomatta – ahkerille työntekijöille elättää itsensä ja perheensä sekä kantaa kortensa kekoon suomalaisen yhteiskunnan puolesta. Palvelut ovat mahdollisuuksien aloja kaikille.

PAM kehittää suomalaista työelämää reiluksi ja tasa-arvoiseksi jokaiselle. Samaan aikaan liitto ei ole itseisarvo kenellekään. PAM on se alusta, jota kaikki palvelualoilla työskentelevät – myös maahanmuuttajataustaiset työntekijät – käyttävät oman työmarkkina- ja yhteiskunnallisen asemansa parantamiseen.

Erityisesti maahanmuuttajataustaiset työntekijät ovat ymmärtäneet tämän kollektiivisen toiminnan arvon. Yhdessä olemme aina vahvempia kuin yksin. Tämä näkyy esimerkiksi positiivisena maahanmuuttajataustaisten jäsenten kasvukehityksenä. Emme saa painaa jarrua. PAM on jo nyt, mutta sen pitää olla tulevaisuudessa yhä vahvemmin, maahanmuuttajajärjestö. Potentiaali on huikea.

Potentiaalia ei kuitenkaan saavuteta, jos emme kehitä toimintaamme. PAM on luonnollinen osa kenen tahansa työssäkävyn elämää vain, jos osaamme vastata tämän päivän työelämän haasteisiin. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden elämässä näitä haasteita on paljon.

Kaiken toiminnan kehittämisen ehtona on, että tunnemme nykytilanteen. Tämä selvitys toimii raporttina siitä, millaisena PAMin maahanmuuttajataustaiset jäsenet näkevät liittonsa ja oman asemansa työelämässä vuonna 2018. Tulokset ovat mielenkiintoisia ja positiivista uskoa antavia. Niiden pohjalta PAMista kehittyy yhä vahvempi jäsentensä puolustaja ja monimuotoisen työelämän kehittäjä.

Mikko Laakkonen

koulutuspoliittinen asiantuntija

” Suomalaiset työ-
kaverini ovat ystävälli-
siä, saan heiltä paljon.
He eivät pidä minua
tunkeilijana, mitä
etukäteen pelkäsin.

TIJU HÜTT
KOSMETIIKKAKONSULENTTI, VANTAA

1. TAUSTAA

Palvelualojen ammattiliitto PAMin maahanmuuttajaselvitys kartoittaa liiton maahanmuuttajataustaisten jäsenten kokemuksia PAMin jäsenyydestä ja asemasta suomalaisessa työelämässä. Kiitos opiskelija Liisa Sahlbergille, joka oli työllään tukemassa tämän selvityksen valmistumista.

Ovatko maahanmuuttajataustaiset jäsenet tyytyväisiä jäsenyyteensä? Mikä on motivoinut heitä liittymään ammattiliittoon? Vastaavatko liiton palvelut heidän tarpeitaan? Millaisia ongelmia he kokevat työelämässä? Selvityksessä esitetään laajaan kyselyaineistoon pohjautuvat keskeisimmät huomiot.

Verkkopohjainen kysely lähetettiin jokaiselle PAMin jäsenelle, joka on ilmoittanut liiton jäsenrekisteriin äidinkielekseen muun kuin suomen, ruotsin tai saamen. Heitä on noin 11 500, mikä tarkoittaa viittä prosenttia koko jäsenkunnasta (230 000). Äidinkieli ei automaattisesti indikoi henkilön maahanmuuttajataustasta, mutta tässä selvityksessä sen on katsottu tarjoavan riittävän viitekehysten. PAM ei liittymisvaiheessa kirjaa ylös jäsenen kansallisuuteen liittyviä yksityiskohtia.

Maahanmuuttajataustaisten jäsenten kasvukehitys on ollut PAMissa erittäin suotuisaa jo vuosien ajan. Vuonna 2003 liittoon kuului noin 1 300 maahanmuuttajataustaista jäsentä. 15 vuodessa luku on lähes kymmenkertaistanut. Suomalaisessa ammattiliittokentässä sekä lukumäärä että positiivinen kehityksen suunta hakevat vertaistaan.

2. AINEISTO JA VASTAAJAT

Maahanmuuttajaselvityksen materiaali kerättiin loppuvuodesta 2017 verkkopohjaisen kyselyn avulla. Suomen lisäksi englanniksi, viroksi ja venäjäksi käännetyn kyselylomakkeen sai sähköpostiinsa kaikki noin 11 500 kielikoodilla määriteltyä liiton maahanmuuttajataustaista jäsentä, joista 1 673 vastasi kyselyyn. Vastausprosenttiin (15 %) voidaan olla tyytyväisiä.

Kysymykset olivat pääasiassa samoja kuin edellisessä vuoden 2013 kyselyssä. Joidenkin kysymysten muotoilua muutettiin selkeyden parantamiseksi. Pyrkimys oli tehdä sekä johdonmukaista pidemmän aikavälin seuranta että nostaa esiin ajankohtaisempia teemoja. Mukaan otettiin myös muutama täysin uusi kysymys.

Yhteensä kysymyksiä oli noin 80 kappaletta, jotka jakautuivat karkeasti kolmeen ryhmään: taustatiedot, ammattiliittosuhte ja kokemukset suomalaisesta työelämästä. Joitain vähemmän suoraviivaisesti työelämään liittyviä yhteiskunnallisia kysymyksiä käsiteltiin myös.

Selvityksen tuloksia tarkasteltaessa on hyvä noteerata, että lomakkeiden kääntäminen eri kielille saattaa jossain määrin vaikuttaa myös kysymysten ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen. Eri kielillä kysymykset eivät välttämättä ole täysin samanlaisia merkityssisällöltään, mikä on väistämätön haaste tehtäessä tutkimusta monella eri kielellä.

2.1 IKÄ JA SUKUPUOLI

PAMin maahanmuuttajataustainen jäsenistö on selkeästi naisvoittoista. Naisia heistä on 64 prosenttia eli noin 2/3. Miehiä on 34 prosenttia ja noin kaksi prosenttia ei ole halunnut vastata kysymykseen sukupuolesta tai on ilmoittanut sukupuolekseen ”muu”. Viime vuosien aikana sukupuolijakauma on hieman tasoittunut. Edellisessä vuoden 2013 maahanmuuttajaselvityksen vastaajista naisia oli 74 prosenttia ja miehiä 26 prosenttia (Ritari 2013, 9).

Tilastokeskuksen (<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/170/>) mukaan Suomessa asuvien ensimmäisen polven maahanmuuttajien sukupuolijakauma ei eroa merkittävästi kantasuomalaisten hyvin tasaisesta sukupuolijakaumasta. PAMin maahanmuuttajataustaisten jäsenten sukupuolijakauma ei siis noudattele Suomessa asuvien maahanmuuttajien yleistä sukupuolijakaumaa, vaan palvelualat ovat selvästi suhteellisesti suosittumia naisten kuin miesten keskuudessa. Sama trendi on toki nähtävissä myös koko PAMin jäsenistössä, joskin jako siellä on vielä jyrkempi: Naisia on 76 prosenttia ja miehiä 24 prosenttia.

Ikäryhmiin jaettaessa suurin yksittäinen segmentti on 25–35 -vuotiaat, joita maahanmuuttajataustaisista jäsenistä on noin 35 prosenttia. Nuorekkuus on tyypillistä palvelualoille, joiden palkansaajat ovat keskimääräistä suomalaista palkansaajaa nuorempia (PAMin taskutilasto 2017).

Maahanmuuttajataustaisten jäsenten keskuudessa ikäryhmien ääripäissä on vähemmän ruuhkaa: alle 25-vuotiaita heitä on neljä prosenttia ja yli 55-vuotiaita seitsemän prosenttia. Palvelualojen kaikkiin palkansaajiin verrattuna maahanmuuttajataustaisten jäsenten ikärakenne on keskittyneempi ja ääripäissä on väljyyttä.

2.2 ÄIDINKIELI JA SYNNYINMAA

Äidinkielellinen kirjo PAMin jäsenistössä on valtava. Jäsenet puhuvat noin 60 eri kieltä. Merkittävimmät äidinkielen kielet ovat viro ja venäjä, joiden puhujat kattavat yli 40 prosenttia koko liiton maahanmuuttajajäsenistöstä.

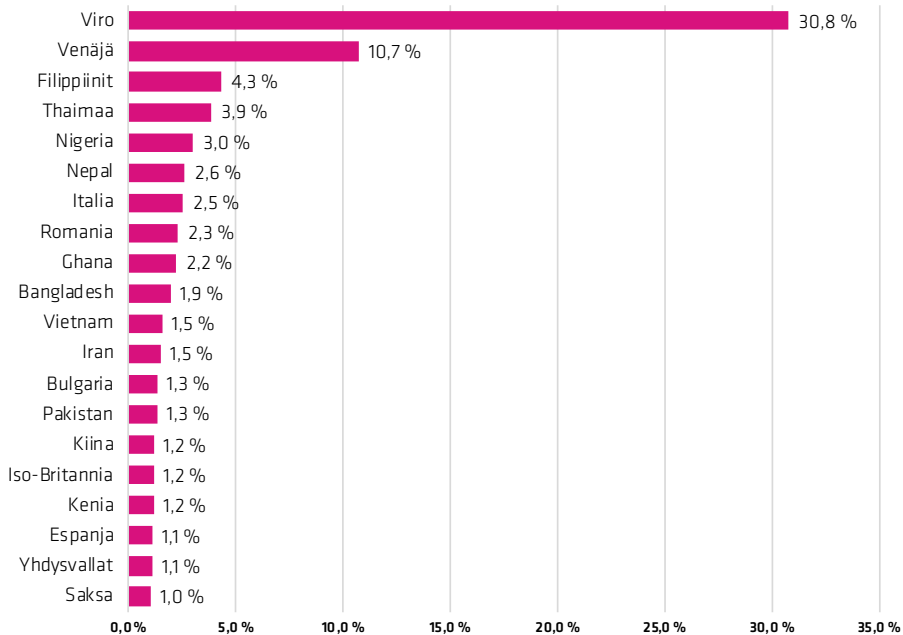
Äidinkielenään viroa puhuu 29 prosenttia ja venäjää 12 prosenttia. Muita yleisimpiä äidinkieliä ovat englanti (9 %), thai (4 %), arabia (2 %).

Yli 40 prosenttia vastaajista ilmoitti synnyinmaakseen joko Viron tai Venäjän. Yhteensä vastaajat ovat kotoisin yli kahdestakymmenestä eri maasta. Viron ja Venäjän jälkeen jakauma on huomattavasti tasaisempi. Kahdenkymmen kärkeen joukossa on seitsemän vuoden 2017 EU-maata (tätä kirjoitettaessa Iso-Britannia on yhä EU-maa).

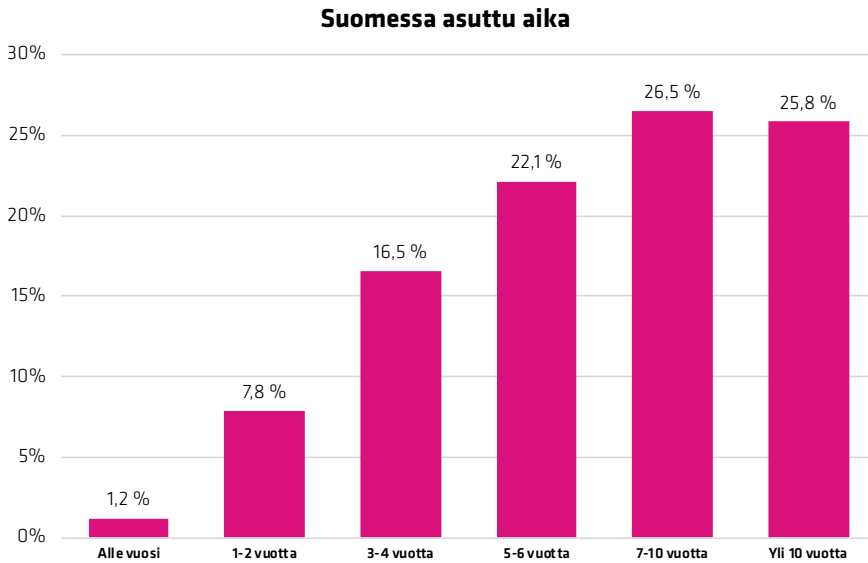
Viron ja Venäjän osalta luvut ovat pääsääntöisesti linjassa Suomeen kohdistuvan kokonaisuudistuksen kanssa. Myös Thaimaa nousee Tilastokeskuksen maahanmuuttotilastojen top-10:een. Sen sijaan melko suosittu maahanmuuton lähtömaa Ruotsi on PAMin jäsenistössä aliedustettuna.

On helppo huomata, että muuttoliike parista Suomen naapurimaasta on kaikkein suurinta. Sen sijaan Venäjän ja Viron jälkeen suosituimmat lähtömaat (Filippiinit, Thaimaa, Nigeria, Nepal) sijaitsevat jo huomattavasti kauempana. Mikä selittää korkeaa järjestäytymistä? Kokemus on osoittanut, että työpaikan aktiivinen luottamusmiehi voi parhaimmillaan toimia erinomaisena motivaattorina järjestäytymiseen. Tätä kokemusta onkin mielenkiintoista peilata faktaan, että maahanmuuttajataustaiset jäsenet eivät koe työpaikkansa luottamusmiestä itselleen kovinkaan läheiseksi (ks. luku 3.2). Merkittävä jäsenpotentiaali menetetään, jos luottamusmies ei saa luotua sujuvaa kontaktia työpaikkansa maahanmuuttajayhteisön kanssa.

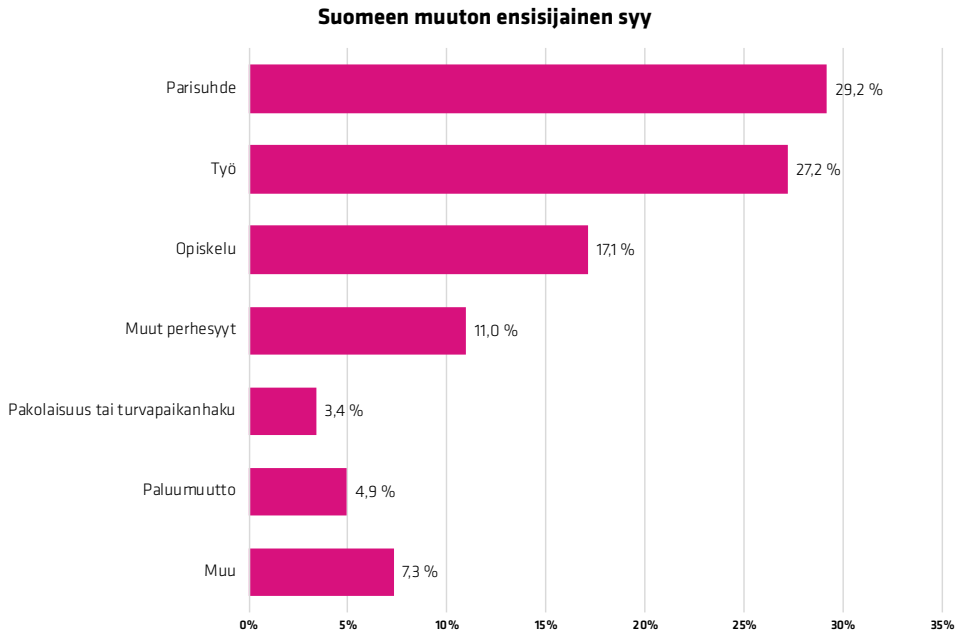
Vastaajien synnyinmaat TOP 20

2.3 SUOMEEN SAAPUMINEN JA SUOMESSA ASUMINEN

Suurin osa vastaajista on asunut Suomessa jo melko pitkään. Vain 1,2 prosenttia on asunut maassa alle vuoden. Noin puolet vastaajista on asunut Suomessa 7–10 vuotta tai yli kymmenen vuotta. Verratessa lukuja pidemmän aikavälin kehitykseen huomataan, että pidempään Suomessa asuneiden suhteellinen määrä on noussut ja vähemmän aikaa asuneiden pienentynyt. PAMin maahanmuuttajataustainen jäsenistö ei uusiudu tasaisesti.

Yleisimmät syyt Suomeen muutolle ovat parisuhde (29,2 %) ja muut perhesyyt (11,0 %), työ (27,2 %) sekä opiskelu (17,1 %). Syyt ovat pitkälti samanlaisia kuin koko Suomen maahanmuuttajapopulaation, jossa Suomeen muuton tärkein syy on perhesyyt (UTH-tutkimus 2014, Tilastokeskus, 16). Pamilaiten joukossa työ erottuu keskimääräistä merkittävämpänä syynä maahanmuuttoon, kun taas esimerkiksi turvapaikanhakijoiden tai pakolaisten osuus on huomattavasti alhaisempi.

2.4 KOULUTUSTAUSTA

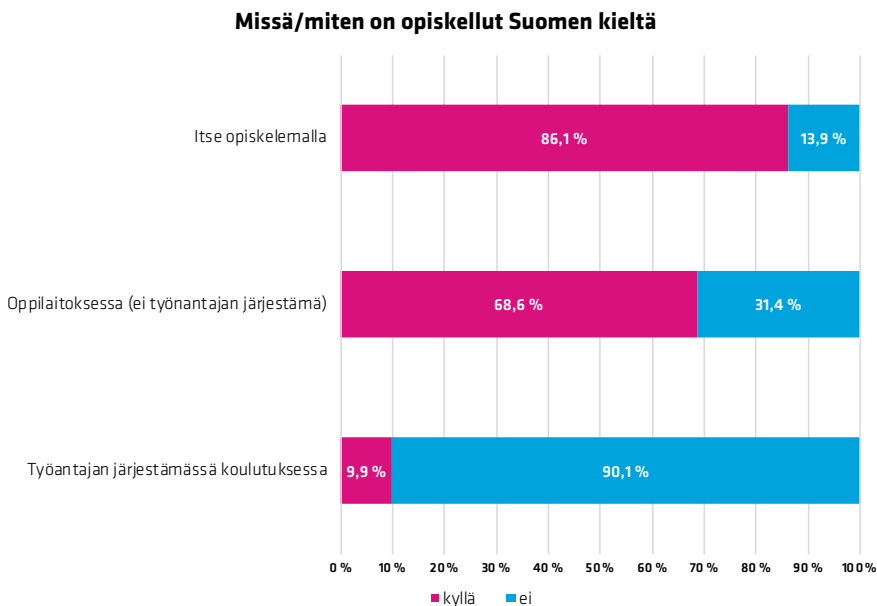
Kyselyn vastaajien koulutustaso on keskimäärin melko korkea. Yleisin koulutustausta on ammatillinen tutkinto, joka on korkein suoritettu muodollinen koulutus 37,5 prosentilla vastaajista.

Alemman korkeakoulututkinnon on suorittanut 24,2 prosenttia vastaajista ja ylempään korkeakoulututkinnon 13 prosenttia. Verrattaessa lukuja PAMin uusimpaan jäsenkyselyyn (2018) huomataan, että maahanmuuttajataustaiset jäsenet ovat koko jäsenistöä korkeammin koulutettuja. Ammatillinen tutkinto on koko väestön keskuudessa hieman yleisempi, mutta korkeakoulutettujen määrä on maahanmuuttajataustaisten jäsenten keskuudessa huomattavasti koko jäsenistöä suurempi.

Perinteisesti palvelualat ovat toimineet sisääntuloaloina suomalaisille työmarkkinoille – näin on ollut erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. PAMin maahanmuuttajataustaisista jäsenistä vain 34 prosenttia kokee työskentelevänsä koulutustaan vastaavassa työssä.

Onkin todennäköistä, että monet heistä suunnittelevat tulevaisuudessa siirtyvänsä uusiin koulutustaan paremmin vastaaviin töihin. Toisaalta fiksu työnantaja ottaisi huomioon maahanmuuttajatyöntekijöiden korkean koulutustason ja pyrkisi hyödyntämään sitä.

2.5 SUOMEN KIELEN TAITO

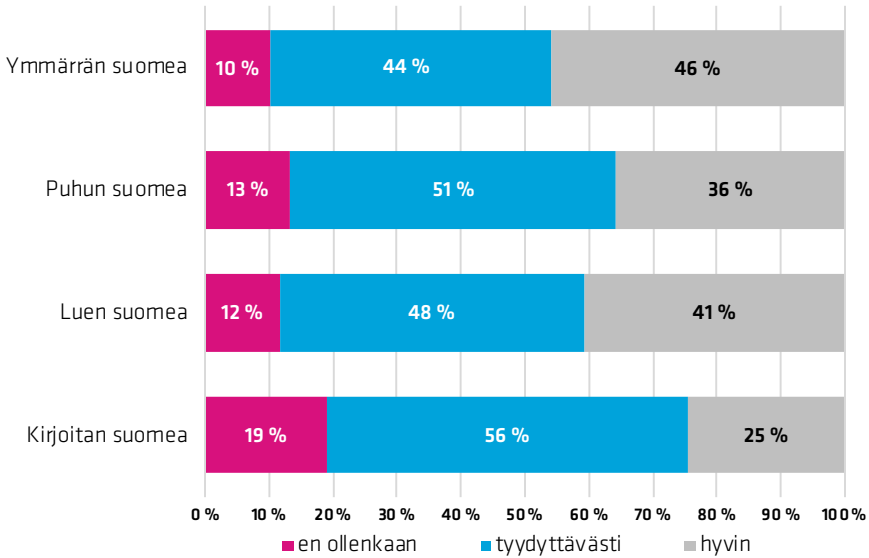

Suomen kielen taito on kiistatta tärkeää suomalaisilla työmarkkinoilla. Kyselyyn vastanneista suurin osa on opiskellut suomen kieltä tavalla tai toisella, mutta vain harva työnantajan järjestämässä koulutuksissa.

Suurin osa (86,1 %) on opiskellut suomea itsenäisesti. Jonkin muun tahon kuin työnantajan järjestämässä opetuksessa suomea on opiskellut 68,6 prosenttia. Työnantajan järjestämään opetukseen on osallistunut noin kymmenen prosenttia vastaajista. Vaikuttaisi siltä, että kielen opiskelu on pitkälti maahanmuuttajan omalla vastuulla.

Työnantajien tulisi kantaa merkittävämpi vastuu Suomeen saapuvien maahanmuuttajien kielitaidon kehittämisestä – erityisesti, jos rekrytointi on tapahtunut suoraan ulkomailta ja työntekijä ei päässyt esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen kuuluvien kieliopintojen pariin.

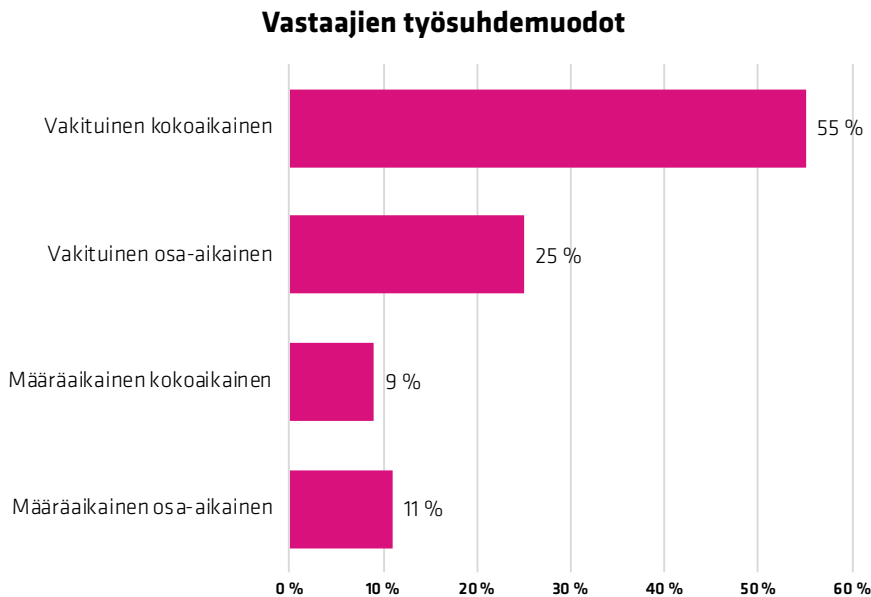
Suomen kielen taito

Vastaajille suomen kielen puhuminen ja kirjoittaminen ovat lukemista ja ymmärtämistä hieman haasteellisempia. Vastaajista 13 prosenttia kertoo, ettei puhu ollenkaan suomea ja 19 prosenttia vastaajista ei osaa kirjoittaa suomea. Kuitenkin valtaosalla vastaajista kielitaito on kaikilla osa-alueilla vähintään tyydyttävällä tasolla. Suomea osataan keskimäärin melko hyvin. Pidemmällä aikavälillä kielitaito on pysynyt melko stabiilina.

2.6 ASEMA TYÖMARKKINOILLA

Epätavalliset työsuhteet, määräaikainen ja osa-aikainen työ, eivät ole vastaajien keskuudessa merkittävässä määrin yleisempiä kuin PAMin jäsenillä yleensä. Tästä poikkeuksena on vuokratyö, jota tekee noin viidesosa vastaajista.

Suurin osa vastaajista (n. 73 %) on tällä hetkellä työssäkäyviä. Työttömiä vastaajista on 15,4 prosenttia, opiskelijoita 7,7 prosenttia ja eläkeläisiä 0,7 prosenttia. Vastaajista 2,7 prosenttia on muuten tällä hetkellä työelämän ulkopuolella, esimerkiksi hoitovapaalla tai varusmiespalveluksessa.

Kyselyn vastaajista kokoaikaisessa työsuhteessa on 64 prosenttia ja osa-aikatöitä tekee 36 prosenttia. 80 prosentilla työsuhde on vakinainen, kun taas määräaikainen työsuhde on 20 prosentilla.

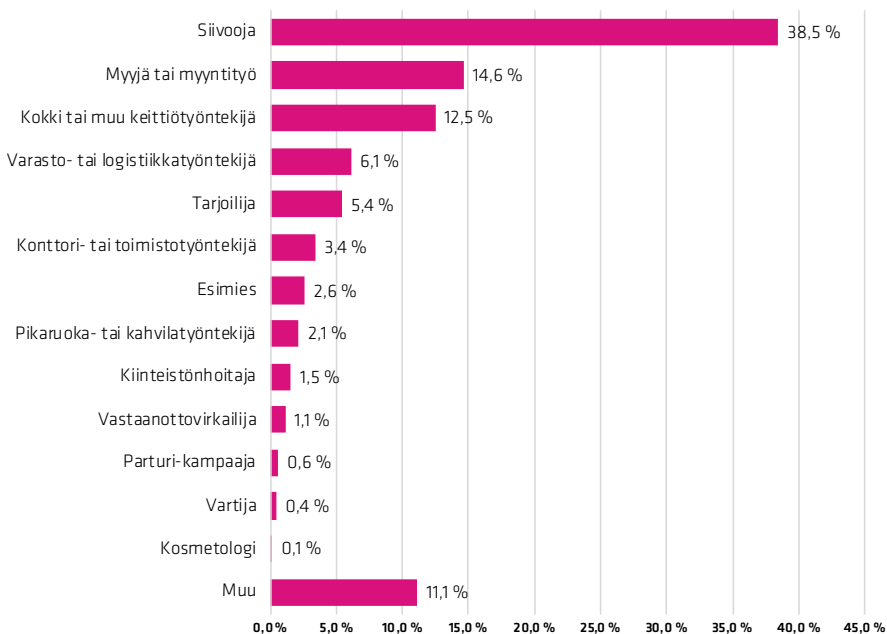
Luvut eivät ole kovin kaukana siitä, miten erilaiset työsuhteet jakautuvat koko PAMin jäsenistössä. Liiton vuoden 2015 järjestötutkimuksen mukaan koko jäsenistä kokoaikaisessa työsuhteessa 69,4 prosenttia ja osa-aikaisessa työsuhteessa on 30,6 prosenttia. Vakituinen työ on jäsenistöstä 88 prosentilla ja määräaikainen 12 prosentilla. (Palveluajon ammattiliiton järjestötutkimus 2015, 10-11.)

Yli puolet osa-aikatoita tekevästä ilmoittaa osa-aikatyön syyksi sen, ettei kokoaikaista työtä ole tarjolla. Halua työskennellä kokopäiväisesti siis löytyy, mutta kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Toiseksi yleisin syy osa-aikatoiden tekemiselle oli opiskelu. Sen ilmoitti osa-aikatyön syyksi noin 20 prosenttia vastaajista.

Vuokratyötä tekee merkittävä osa vastaajista, noin 20 prosenttia. Luku on huomattavasti korkeampi kuin kaikkien palkansaajien keskuudessa, joista Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (2018) mukaan vuonna 2017 ainoastaan 1,9 prosenttia työskenteli vuokratyöfirman kautta. Palvelualoilla tyypillinen vuokratyöntekijöiden osuus on noin 1,5–7 prosenttia (PAMin taskutilasto 2017). Suomessa kaikista vuokratyötä tekevästä noin viidesosa on maahanmuuttajataustaisia. (UTH-tutkimus 2014, Tilastokeskus, 97).

PAMin maahanmuuttajataustaisista jäsenistä 60 prosentilla on lapsia. Selkeällä enemmistöllä ei ole kokemuksia suomalaisista perhevapaaetuuksista (äitiys- tai isyysvapaa, vanhempainvapaa, hoitovapaa).

Nykyinen työtehtävä

Selkeä enemmistö vastaajista (38,5 %) työskentelee siivoojana. Seuraavaksi yleisimmät työtehtävät ovat myyjä tai myyntityö (14,6 %) ja kokki tai muu keittiötyöntekijä (12,5 %).

Siivoojan ammatti on säilyttänyt vahvan asemansa PAMin maahanmuuttajataustaisten jäsenten keskuudessa. Vuonna 2002 kyselyyn vastanneista siivoojana työskenteli noin 11 prosenttia, vuonna 2008 noin 25,4 prosenttia ja vuonna 2012 noin 45,4 prosenttia (Ritari 2013, 15). Vaikka siivoojien osuus on laskenut muutaman prosentin edellisestä selvityksestä, on se silti hyvin selkeästi vastaajien yleisin ammatti.

Suurin osa (n. 82 %) työskentelee työpaikalla, jossa on myös muita maahanmuuttajia. Vastanneista 46,6 prosenttia kertoo maahanmuuttajatyökavereidensa olevan lähinnä samasta kulttuuritaustasta ja 35 prosenttia eri kulttuuritaustasta kuin vastaaja itse.

3. TYÖSKENTELY SUOMESSA

3.1 TYÖYHTEISÖSSÄ TOIMIMINEN

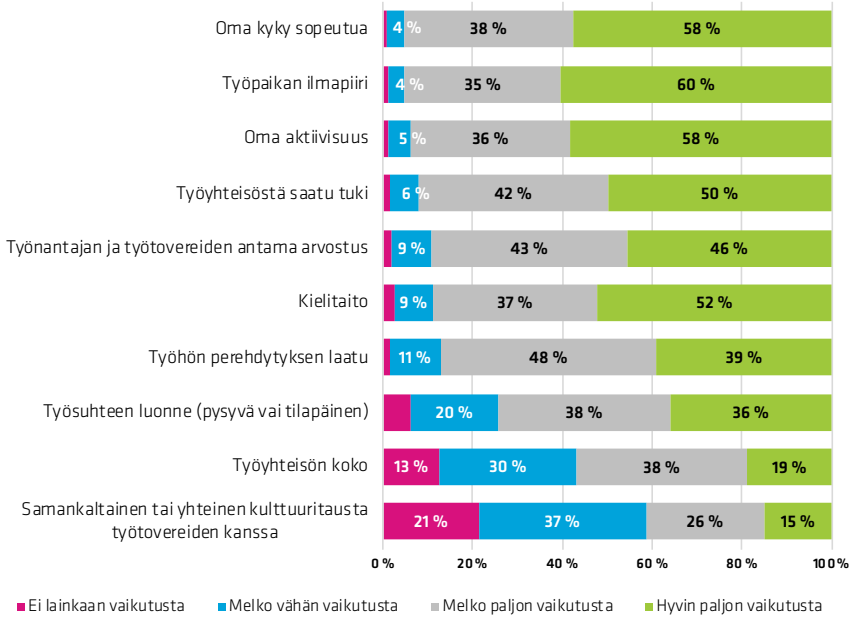
Kokemukset työskentelystä Suomessa ovat monilta osin myönteisiä. Valtaosan mukaan heidän ammattitaitoaan arvostetaan työpaikalla (n. 62 %) ja perehdytys työtehtäviin on ollut riittävä (n. 68 %). Työnjaon oikeudenmukaisuuteen työpaikalla on tyytyväisiä 59 prosenttia.

Työtovereiden kanssa tullaan pääasiallisesti hyvin toimeen. Suurin osa kokee, että työtoverit kohtelevat heitä reilusti (n. 79 %), tukevat työhön liittyvissä asioissa (n. 78 %) ja heihin on myös helppo tutustua (n. 75 %). Suurin osa myös tuntee olevansa osa työyhteisöään (n. 70 %) ja viihtyy työssään hyvin (n. 68 %).

Noin 73 prosenttia viihtyy työtovereiden kanssa työpäivän aikana, vapaa-ajalla sen sijaan vain alle puolet (42 %). Toki työtoverit voidaan tuntea läheisiksi, vaikka heidän kanssaan ei tulisi vietettyä aikaa työn ulkopuolella. Noin 63 prosenttia kokeekin, että heillä on ystäviä työyhteisössään. Selkeä enemmistö kokee, että heitä ei ole syrjitty (n. 65 %) tai kiusattu (72 %) työyhteisössään.

Myös PAMin maahanmuuttajataustaisten jäsenten esimiesuhteet vaikuttavat olevan hyvissä kantimissa. Noin 69 prosenttia kokee lähimmän esimiehen kohtelevan heitä reilusti ja 67 prosenttia saa tarvittaessa tukea lähiesimieheltään.

Kuinka paljon seuraavilla asioilla on vaikutusta siihen, että ihmiset sopeutuvat työyhteisöönsä

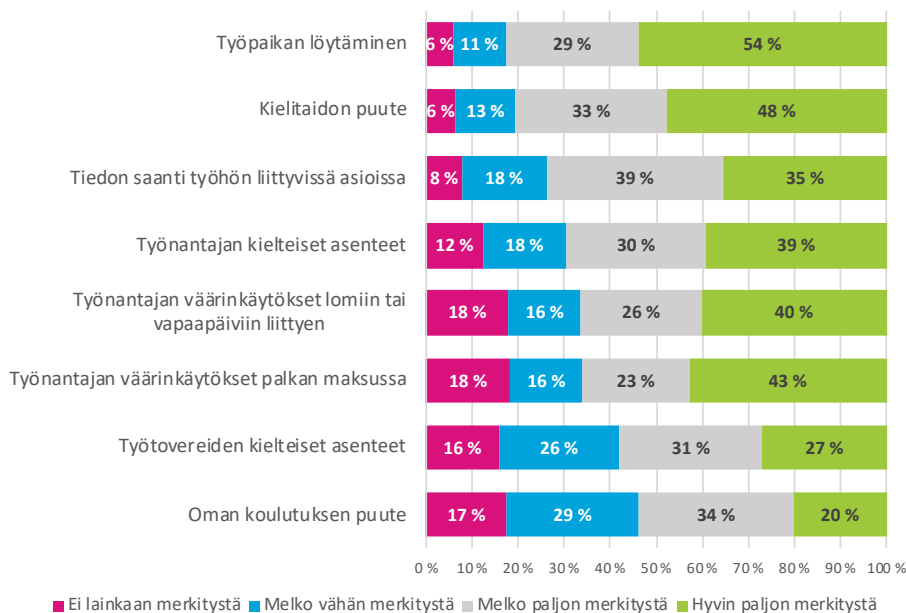

Tiedustelimme, mitkä asiat vaikuttavat työyhteisöön sopeutumiseen. Tärkeimpinä tekijöinä nousivat esiin työntekijän oma kyky sopeutua, työpaikan ilmapiiri sekä oma aktiivisuus. Kaikesta voi päätellä, että maahanmuuttajataustaiset pamilaiset eivät kaihda omia velvollisuuksiaan työyhteisöön sopeutumisessa.

Työyhteisöstä saatua tukea ja työnantajan ja työtovereiden antamaa arvostusta sekä kielitaitoa pidetään erityisen tärkeinä. Sopeutumisen kannalta vähemmän oleellisiksi asioiksi osoittautuvat muun muassa työtovereiden samankaltainen tai yhteinen kulttuuritausta tai työyhteisön koko.

3.2 TYÖELÄMÄSSÄ KOHDATUT HAASTEET

Kuinka merkittävänä on kokenut seuraavat ongelmat Suomessa työskennellessään

Merkittävimpinä työelämän haasteina maahanmuuttajataustaiset pamilaiset kokevat työpaikan löytämisen ja kielitaidon puutteen. Vastaukset ovat linjassa pidemmän ajan trendin kanssa. Samat haasteet nousivat kärkeen myös edellisessä vuoden 2013 maahanmuuttajaselvityksessä.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden ongelmien merkittävyys on kautta linjan kasvussa – monessa tapauksessa jopa hätkähdyttävän paljon.

Vuoden 2013 selvityksessä kysymyksenasettelu tosin oli hieman erilainen. Silloin vastaajilta tiedusteltiin, ”miten pieniä tai suuria ongelmia seuraavat seikat ovat Suomessa työskennellessä teidän kohdallanne olleet” (Ritari 2013, 19). Nykyinen kysymyksenasettelu saattaa mahdollistaa kunkin ilmiön tarkkailun laajemmassa – ei vain puhtaasti omaa itseä koskevassa – kontekstissa.

Pelkällä kysymyksenasettelulla ei kuitenkaan voida selittää kaikkea muutosta. Esimerkiksi työnantajan väärinkäytöksen koetaan huomattavasti vakavampana ongelmana nyt kuin aiemmin. Samoin on laita tiedonsaantiin liittyen. Tuloksista on syytä olla huolissaan.

Maahanmuuttoon liittyvä keskustelukulttuuri on viimeisen viiden vuoden aikana muuttunut rajummaksi ja yhteiskunnallinen ilmapiiri maahanmuutolle viileämmäksi. Onko mahdollista, että PAMin maahanmuuttajataustaiset jäsenet kokevat yleisen ilmapiirin muutoksen nahoissaan kovemmin kuin ennen? Johtaako suodattamaton tapa keskustella maahanmuutosta siihen, että maahanmuuttajat kokevat kokemiensa työelämän ongelmien merkityksen kasvavan? Nämä ovat kysymyksiä, jotka vaativat tarkempaa laadullista tutkimusta.

Vastaajista 80 prosenttia kokee kotoutuneensa suomalaiseen yhteiskuntaan ja noin 87 prosenttia katsoo kykenevänsä ylläpitämään omaa kieltään ja kulttuuriaan Suomessa. Molemmat luvut ovat kunniaksi suomalaisen yhteiskunnan kyvyille integroida maahanmuuttajia positiivisessa tavalla.

Selvityksen avoimista vastauksista käy ilmi, että moni vastaajista pitää puutteellista kielitaitoa esteenä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiselle ja työssä etenemiselle. He, jotka eivät koe kotoutuneensa, kertovat ennen kaikkea kielitaidon puutteen vaikutuksesta kotoutumiseen.

Eniten liiton maahanmuuttajataustaiset jäsenet kokivat saaneensa apua kotoutumisessa perheeltä sekä ystäviltä, joiden vaikutus kotoutumiseen on erityisen suuri. Apua on saatu myös muilta tahoilta, kuten työtovereilta, tiedotusvälineiltä, kursseilta ja viranomaisilta, mutta vähemmässä määrin.

Vain harva (n. 15 %) kokee, että ammattiliitoilla olisi merkittävä rooli kotoutumisessa. Sama pätee myös työpaikan luottamushenkilöihin (n. 19 %). On selvää, että PAMin on yhtenä Suomen suurimmista maahanmuuttajia yhteen tuovista järjestöistä panostettava entistä enemmän jäsentensä kotoutumisen tukemiseen.

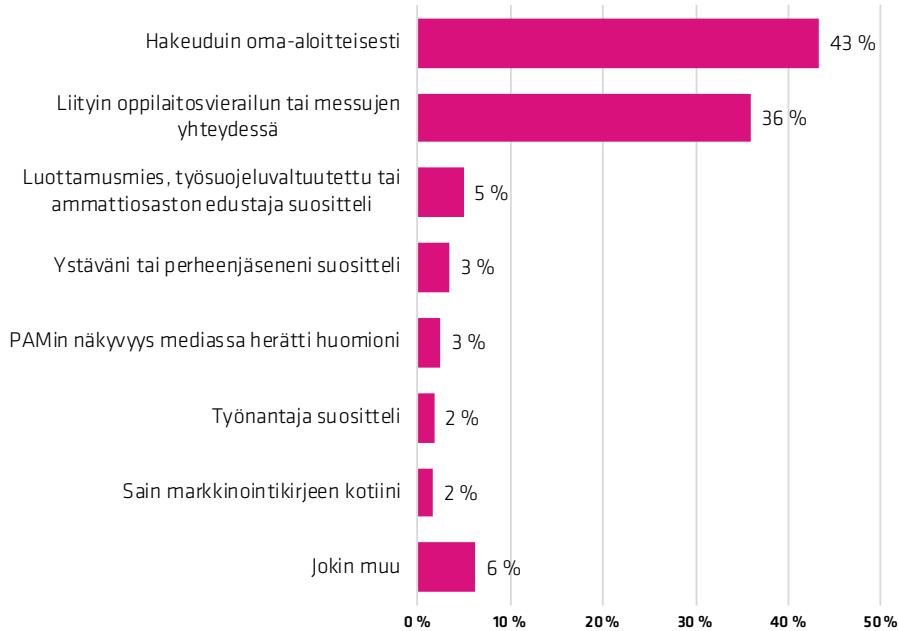
**” Tulin Suomeen
vain käymään setäni
luona, mutta rakastuin
suomalaiseen naiseen.
Elämä on tähän asti
ollut työtä ja lasten
hoitamista. Nyt meillä
vaimon kanssa on aikaa
vaikka matkustella.**

RAJINDER SINGH
RAVINTOLAN VUOROPÄÄLLIKKÖ, HELSINKI

4. KOKEMUKSET PALVELUALOJEN AMMATTILIITOSTA

4.1 LIITTYMINEN PALVELUALOJEN AMMATTILIITTOON

Millä tavalla liittyi PAMiin

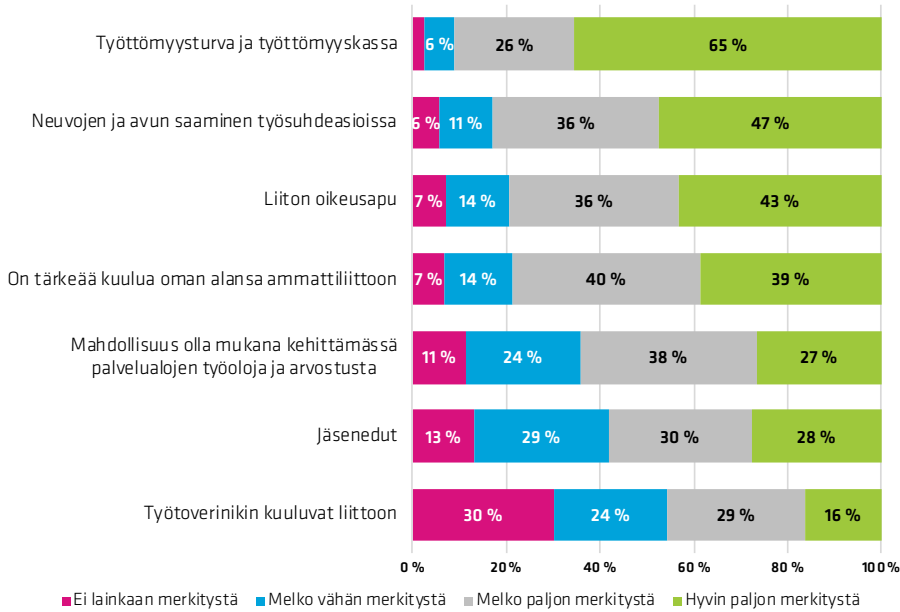
Yleisimmät syyt PAMiin liittymiselle olivat oma-aloitteinen hakeutuminen sekä ystävän tai perheenjäsenen suositus. Tämä kuvastaa hyvin sekä yksilön merkitystä että yhteisön voimaa päätöksessä liittyä liiton jäseneksi.

Se kuvaa hyvin myös liiton jäsenrekrytoinnin haasteita. Monilta osin PAM ei ole vielä luonnollinen osa maahanmuuttajayhteisöjen kollektiivista tietoisuutta, mutta kun luotettava kontakti yhteisöön luodaan, sillä on valtava jäsenrekrytointiin liittyvä potentiaali.

PAMin kannalta selkeästi huolestuttava fakta on, että liiton edustajien vaikutus maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden järjestäytymiseen vaikuttaa olevan erittäin alhainen. Toisaalta luku on pysynyt samassa eli noin viidessä prosentissa jo edellisestä maahanmuuttajaselvityksestä lähtien, joten ainakaan merkittävää pudotusta ei ole tapahtunut.

Hyvin pieni määrä kertoo liittyneensä PAMin medianäkyvyyden tai markkinointikirjeen perusteella. Oppilaitosvierailun tai messujen yhteydessä on liittynyt 3 prosenttia.

Mikä merkitys seuraavilla asioilla liittoon liittymisessä

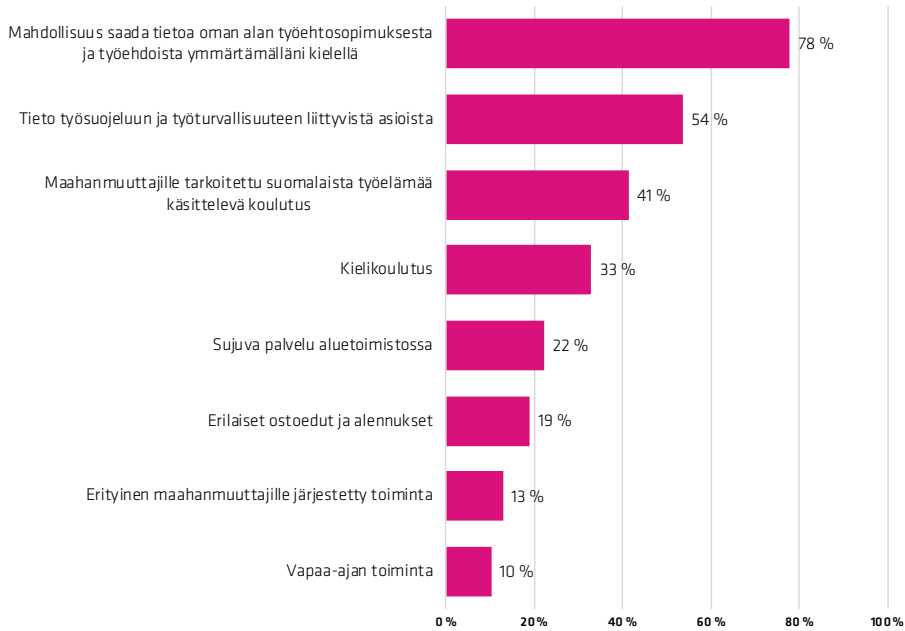

Maahanmuuttajataustaiset jäsenet hakevat ammattiliitolta ylivoimaisesti eniten turvaa ja neuvontaa, mutta iso osa pitää tärkeänä myös mahdollisuutta olla vaikuttamassa suomalaisen työelämän kehitykseen. Mahdollisuutta kehittää palvelualojen työoloja ja arvostusta pidetään oleellisena asiana.

Valtaosa vastaajista pitää kuulumista oman alan ammattiliittoon joko hyvin tai melko tärkeänä. Jälleen voidaan päätellä, että maahanmuuttajataustaisissa jäsenissä piilee merkittävä aktiivipotentiaali. Periaatteessa motivaatiota toimia liitossa ja olla mukava kehittämässä suomalaista työelämää löytyy, mutta liittosuhde jää usein liian kapeaksi. Tämä on haaste erityisesti PAMille, jonka on ehdottomasti pystyttävä valjastamaan kaikki mahdollinen potentiaali aktiiviseksi toiminnaksi.

4.2 LIITON PALVELUT

Maahanmuuttajien mielestä liiton palveluiden tärkeysjärjestys

Maahanmuuttajataustaiset jäsenet pitävät tärkeimpinä liiton palveluina suoraviivaisesti edunvalvontaan liittyviä seikkoja: mahdollisuuksia saada tietoa oman alan työehtosopimuksesta ja työehdoista ymmärtämällään kielellä, maahanmuuttajille tarkoitettua suomalaista työelämää käsittelevää koulutusta sekä tietoa työsuojeluun ja työturvallisuuteen liittyvistä asioista. Vähiten tärkeinä vastaajat pitävät vapaa-ajan toimintaa sekä maahanmuuttajille järjestettyä toimintaa.

Vaikka vastaajat tuntuvat olevan keskimäärin tyytyväisiä liiton tarjoamiin palveluihin, vain harva on hyödyntänyt niistä useimpia. Kyselyssä esiintuoduista palveluista vastaajat ovat hyödyntäneet eniten liiton verkkosivuja (n. 75 %), liiton lehteä (n. 64 %) sekä työsuhdeneuvontaa (n. 45 %). Näitä palveluita kehittäessä on siis järkevää huomioida, että ne tavoittavat hyvin liiton maahanmuuttajajäsenet.

Vastaajien vähiten hyödyntämiä palveluita ovat kielikoulutus (n. 13 %) ja muu jäsenkoulutus (n. 10 %). Koska vastaajat pitävät kielikoulutusta kuitenkin kautta linjan tärkeänä, vähäisen hyödyntämisen syy voi olla palvelun saatavuudessa.

Maahanmuuttajajäsenten suhde liiton toimijoihin jää harmittavan ohueksi: vain noin 21 prosenttia on osallistunut ammattiosaston toimintaan ja luottamusmiehen apua hakenut myös 21 prosenttia.

Merkittävä osa ei tiennyt, onko heidän työpaikallaan luottamusmiestä tai jos on, kuka tehtävässä toimii. Vain 35,6 prosenttia vastaajista kertoo tietävänsä, kuka työpaikan luottamusmies on.

Vastaajilta kysyttiin myös, kokevatko he PAMin luottamusmiehen kohtelevan työntekijöitä oikeudenmukaisesti taustasta riippumatta. Vastaajista 57 prosenttia vastasi myöntävästi ja 43 prosenttia kieltävästi.

Kieltävästi vastanneet saivat täydentää vastaustaan avoimessa kentässä. Avoimista vastauksista suurin osa liittyy siihen, ettei joko tiedetä kuka luottamusmies on tai onko sellaista työpaikalla ollenkaan. Tästä huolimatta vastaukset kertovat, että liiton luottamusmiesten ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden suhteisiin voi liittyä ongelmia.

5. YHTEENVETO

Kyselyn vastaajista valtaosa on asunut Suomessa jo useamman vuoden ja on tällä hetkellä työssäkäyviä. Keskimäärin vastaajien koulutustaso on melko korkea ja suomen kielen taito on kaikin puolin tyydyttävällä tasolla. Siivooja on vastaajajoukossa ehdottomasti yleisin ammatti, muita yleisiä työtehtäviä ovat myyjä tai myyntityö sekä kokki tai muu keittiötyöntekijä.

Merkittävin syy PAMin jäseneksi liittymiselle on, että liitolta haetaan turvaa, neuvoja ja tukea työelämässä. Suurin osa pitää myös tärkeänä oman alansa liittoon kuulumista ja mahdollisuutta olla mukana kehittämässä palvelualojen työoloja ja arvostusta. PAMin maahanmuuttajajäsenistö haluaa aktiivisesti olla mukana kehittämässä suomalaista työelämää.

PAMin jäsenpalveluista arvostetaan erityisesti mahdollisuutta saada monipuolista tietoa työelämään liittyvistä asioista. Monia palveluväyliä on kuitenkin hyödynnetty melko vähän. Käytetyimpiä palveluita vastaajien keskuudessa ovat liiton lehti, verkkosivut sekä työsuhdeneuvonta.

Vastausten perusteella kokemukset suomalaisesta työelämästä ovat melko myönteisiä ja omaan työyhteisöön ollaan pääosin tyytyväisiä. Harva kertoo kokeneensa kiusaamista tai syrjintää ja useimmat saavat työpaikalla tukea niin työtovereilta kuin esimieheltäkin. Suurin osa myös viihtyy työssään hyvin. Valtaosa kokee kykenevänsä ylläpitämään omaa kieltään ja kulttuuriaan Suomessa. Tämä on ehdottoman myönteinen asia suomalaisessa työelämässä.

Vaikka suurimmalla osalla vastaajista on asiat hyvin nykyisessä työssään, antaa selvitys myös toisenlaisia tuloksia. Valitettavasti vaikuttaa myös siltä, että vastaajat kokevat Suomessa työskentelyyn liittyvien ongelmien olevan merkittäviä. Verrattaessa PAMin aiempien maahanmuuttajakyselyiden tuloksiin, on tapahtunut muutos heikompaan.

” Miksi pelätään sitä, että joku tulee toisesta kulttuurista? Ei vieras ole pahasta. Toivon, että suomalaiset oppisivat vähän hymyilemään ja juttelemaan niitä näitä.

MARIA OPOKU-AIKINS
SIIVOOJA, YLÖJÄRVI

Avoimista vastauksista käy ilmi vastaajien turhautuneisuus siihen, että heidän tämänhetkinen työpaikkansa ei vastaa heidän koulutustasoaan. Tässä asiassa suomalaisessa työelämässä olisi korjattavaa, jotta maahanmuuttajien osaamispotentiaali tulisi paremmin hyödynnettyksi. Työnhakijat tulisi kohdata ensisijaisesti osaamisensa, ei heidän taustansa kautta.

Rekrytointiprosessin kehittäminen tasa-arvoisempaan suuntaan voisi parantaa myös PAMin maahanmuuttajajäsenten asemaa ja vähentää kielteisiä kokemuksia suomalaisesta työelämästä.

Suomen kielen osaamisella on suuri merkitys työelämässä niin kyselyyn vastaajien kuin varmasti työnantajien ja rekrytoijienkin mielestä. Jos työelämässä halutaan ottaa maahanmuuttajien osaaminen paremmin käyttöön, tulee keskittyä työnhakijan ammatilliseen osaamiseen mahdollisesti puutteellisen kielitaidon sijaan. Työnantajien olisi otettava suurempi vastuu kielikoulutuksen järjestämisestä maahanmuuttajatyöntekijöilleen.

6. MAHDOLLISET JATKOTOIMENPITEET

Vaikka pääosin PAMin maahanmuuttajajäsenillä sujuu työelämä Suomessa melko hyvin, myös uudistamiselle on tarvetta. Monet joutuvat vastentahtoisesti tekemään töitä epätyypillisissä työsuhteessa.

Hyvin harvat kertovat liittyneensä PAMIin medianäkyvyyden tai markkinointikirjeen perusteella. Voi siis miettiä, olisiko viestintää sekä jäsenhankintaa syytä näiltä osin kehittää. Olisi hyvä kartoittaa, saavatko PAMin maahanmuuttajajäsenet tarpeeksi tarvitsemaansa apua ja tukea liitolta. Liiton tai luottamusmiehen tuki ei ole noussut esiin kovin merkittävänä tekijänä esimerkiksi kotoutumisessa.

Vaikuttaa myös siltä, että työpaikan luottamushenkilöt jäävät maahanmuuttajajäsenille etäiseksi tai jopa täysin tuntemattomiksi. Tiedon ja koulutuksen lisääminen lienee tarpeellista. Erityisesti maahanmuuttajille kohdennetuille palveluille ei ole välttämättä suurta kysyntää, mutta liiton kaikille jäsenille tarkoitettuja palveluita voisi kehittää maahanmuuttajajäsenten tarpeita ajatellen. Tätä voisi olla esimerkiksi PAMin verkkosivujen ja materiaalien monikielisyiden lisääminen ja uuden materiaalin tuottaminen mahdollisimman monella eri kielellä. Eräs jäsen esimerkiksi toivoi PAMin lehteen englanninkielistä sisältöä ja kertoi, että lukisi lehteä erittäin mielellään, jos sitä vain julkaistaisiin kielellä, jota hän ymmärtää.

Ei voi olla huomioimatta sitä, että alan työntekijät liiton ulkopuolella kokevat vakavia ongelmia, mikä vaikuttaa palvelualan työoloihin ja ylipäätään rapauttaa suomalaista työelämää vaikuttaen näin myös PAMin jäsenten työelämään. Miten PAM voisi osallistua parantamaan liiton ulkopuolisten palvelualoilla toimivien maahanmuuttajien asemaa? Miten heitä kontaktoidaisiin entistä tehokkaammin? Työnantajat voivat hyväksikäyttää maahanmuuttajien epävarmaa tai turvatonta asemaa työmarkkinoilla ja tähän on mahdollisuuksien mukaan puututtava.

7. LÄHTEET

Ahtiainen, Lasse (2015) Järjestötutkimus 2015. Helsinki: Palvelulojen ammattiliitto PAM ry.

<https://www.pam.fi/media/1.-materiaalipankki-tiedostot-nakyvat-julkisessa-materiaalipankissa/tilastot-ja-tutkimukset/jarjestotutkimus2015.pdf>, haettu 2.2.2018

Niminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015) Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Väestö. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf, haettu 10.1.2018

Palvelulojen ammattiliitto ry:n maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015-2019 (2015) Helsinki: Palvelulojen ammattiliitto PAM ry.

https://www.pam.fi/media/1.-materiaalipankki-tiedostot-nakyvat-julkisessa-materiaalipankissa/pamin-strategia-ja-ohjelmat/maahanmuuttopoliittinen_ohjelma-2015-2019.pdf, haettu 15.01.2018

Palvelulojen ammattiliitto PAM: Taskutilasto 2017:

<https://www.pam.fi/media/1.-materiaalipankki-tiedostot-nakyvat-julkisessa-materiaalipankissa/tilastot-ja-tutkimukset/palvelulojen-taskutilasto-2017.pdf>, haettu 25.2.2018

Palvelulojen ammattiliitto PAM: Jäsentutkimus 2018

Tilastokeskus: <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/170/>

Tilastokeskus: Työvoimatutkimus 2018

Selvityksessä olevat henkilökuvat syntyivät, kun pyysimme huippukuvaajia antamaan oman näkemyksensä pamilaisista ulkomaalaistaustaisista työntekijöistä. Kuvat on julkaistu 21.3.2018 ilmestyneessä PAM.fi-lehdessä ja sitä ennen PAMin verkkosivuilla.

Palvelualojen ammattiliitto PAM on Suomen merkittävin maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden ammattiliitto. Tämä selvitys kartoittaa tarkemmin heidän kokemuksiaan liitosta ja työelämästä. Mikä on motivoinut heidät liittymään liittoon? Ovatko maahanmuuttajataustaiset työntekijät tyytyväisiä PAMin jäsenyyteen? Millaisia haasteita he kokevat työmarkkinoilla? Selvitys vastaa moniin mielenkiintoisiin kysymyksiin ja tukee liiton toimintaa tasa-arvoisemman ja yhdenvertaisemman työelämän kehittämiseksi.

ISSN 2242-5462

ISBN 978-952-9721-02-3

**Palvelualojen
ammattiliitto**
Servicefacket